

zych i duchowieństwa pragnących pogłębić swoją znajomość życia społecznego w szerokim ujęciu tego pojęcia.

Ks. Franciszek Greniuk [Recenzja]: *Gazeta krasnobrodzka. 40-lecie Koronacji Obrazu Matki Boskiej krasnobrodzkiej*, Miesięcznik Samorządu Gminnego, rok XVI, nr 106, czerwiec 2005

Dla informacji czytelników *Zamojskiego Informatora Zamojskiego* warto zasignalizować ukazanie się specjalnego numeru *Gazety krasnobrodzkiej* poświęconego wydarzeniom sprzed 40 lat temu, jakim była koronacja Obrazu Matki Boskiej Krasnobrodzkiej. *Gazeta* została wydana z myślą, aby „młodszym ludziom przybliżyć te wydarzenia, a osobom biorącym w nich udział przypomnieć te historyczne chwile... [zawiera ona] opis przygotowań i przebiegu tych uroczystości, osobiste odczucia i wspomnienia osób, które w nich uczestniczyły, bogatą dokumentację fotograficzną, a także twórczość literacką związaną tematycznie z postacią Matki Boskiej Krasnobrodzkiej” (*Od Redakcji*, s. 2). Szczególny wkład w opracowanie tego numeru *Gazety* wniósł ks. Kazimierz Wojtowicz, ówczesny wikariusz parafii oraz ks. Prał. Roman Marszałec, aktualny proboszcz i kustosz głównego sanktuarium maryjnego diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej.

Wzruszającą jest wypowiedź tegoż ostatniego pt. *Matka Boża Krasnobrodzka w moim życiu* (s.2-3) i relacja K. Fudakowskiego dotycząca zabezpieczenia Sanctissimum i Cudownego Obrazu w 1943 r., po zajęciu klasztoru i kościoła parafialnego przez Niemców na magazyn (s. 5-6). Przygotowania do koronacji i sam jej przebieg omówił ks. K. Wojtowicz (s. 6-8), zamieszczono także ocenę artystyczno-ikonograficzną w opracowaniu ks. Prof. W. Smolenia z KUL (s. 8-9). W końcowej części tej cennej *Gazety* zamieszczono dokumenty, opis uroczystości koronacyjnych w opracowaniu ks. A. Jabłońskiego z licznymi fotografiami z ich przebiegu, świadectwa o uzdrowieniach z lat 80-tych, wspomnienia uczestników tych uroczystości oraz twórczość literacką dla Matki Bożej Krasnobrodzkiej. Wartością dodatkową omawianej *Gazety* są zamieszczone na pierwszej i ostatniej stronicy kolorowe zdjęcia samego Obrazu, świątyni parafialnej oraz ekspozycji w miejscowego Muzeum Sakralnego.

Można wyrazić nadzieję, że ta cenna publikacja znajdzie się w ręku lokalnych czcicieli Maryi i bibliotekach parafialnych Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej.

Ks. Franciszek Greniuk [Recenzja]: 1. *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. A. Zwoliński. Radom 2003 ss. 619. Wydawnictwo POLWEN, ISBN 83-88822-56-X

2. Jan Paweł II, *Encyklopedia nauczania moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Radom 2005, ss. 636, Wydawnictwo POLWEN, ISBN 83-89862-20-4

Obie wymienione powyżej cenne pozycje, wydane przez Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN w Radomiu, są dużą pomocą w poznaniu nauczania Papieża Jana Pawła II. Jakkolwiek w potocznej świadomości odróżnia się nauczanie społeczne Kościoła od nauczania moralnego, w gruncie rzeczy jednakże, przynajmniej od czasu ogłoszenia encykliki *Centesimus annus*, nauczanie społeczne należy do działu teologii moralnej. Stąd dodatkowa racja omówienia tych obu pozycji łącznie, jako komplementarnie się uzupełniających. Autorzy tej drugiej pozycji mieli świadomość tego związku. We *Wprowadzeniu* bowiem czytamy: „Mamy świadomość, że Czytelnicy mogą zapoznać się z pewnymi aspektami nauczania moralnego Jana Pawła II dzięki wspomnianej powyżej *Encyklopedii Nauczania Społecznego*, bo przecież to nauczanie społeczne ma także charakter moralny. Dlatego też staraliśmy się nie powtarzać haseł, które zostały tam opracowane. Jeśli jednak zdecydowaliśmy się w niektórych przypadkach podjąć na nowo zaprezentowaną tam problematykę, to wyrastało to z przekonania, że trzeba jeszcze raz dokładniej ukazać wymiar moralny danego zagadnienia” (s.14).

W pierwszej z omawianych pozycji „Całość nauczania została sprowadzona do około 120 haseł – terminów, które stanowią kluczowe pojęcia dla katolickiej nauki społecznej” (*Założenia*, s. 10 nlb.). Autorami są „specjaliści – głównie wykładowcy katolickiej nauki społecznej, socjologii, teologii moralnej, etyki, ekonomii – z różnych wyższych szkół, akademii i uniwersytetów, mający w swym dorobku naukowym publikacje na temat nauczania Jana Pawła II” (tamże). Ciekawe, że niestety niewielu z KUL. W części pierwszej zamieszczono *Przedmowę*, *Założenia*, omówienie *Struktury haseł*, *Wykaz haseł* (szkoda, że bez nazwisk ich autorów) oraz *Wykaz skrótów* obejmujący *Dokumenty Jana Pawła II* i *Inne* – w tym *Dokumenty Kościoła do pontyfikatu Jana Pawła II* oraz *Dokumenty nauczania społecznego Kościoła*.

Wszystkie zamieszczone w porządku alfabetycznym hasła zawierają 4 elementy:

- wstępne (ogólne wyjaśnienie terminu (etymologia, pierwsze użycie w dokumentach katolickiej nauki społecznej, zakres pojęciowy);
- szkic historycznego rozwoju rozumienia tego pojęcia;
- esej na temat nauki Jana Pawła II w zakresie określonym hasłem – istotny dla całości treści;
- podstawową literaturę, w tym przede wszystkim najważniejsze wypowiedzi Jana Pawła II na dany temat oraz literaturę przedmiotową (s. 11 nlb.).

Dobór haseł jest wszechstronny i przekonujący, wystarczająco kompletny. Chyba w jednym przypadku niepotrzebnie opracowano oddzielnie hasło *Katolicka nauka społeczna* (J. Mazur) i *Nauczanie społeczne Kościoła* (T. Borutka), które gruncie rzeczy pod względem treści są tym samym.

Korzystanie z *Encyklopedii* ułatwia zróżnicowanie w doborze czcionki i układu tekstu poszczególnych haseł. Część wprowadzająca hasła drukowana jest czcionką mniejszą i w układzie dwukolumnowym. Część merytoryczna natomiast czcionką większą i w układzie pełnego wymiaru szerokości stronicy. Bibliografia

natomiast czcionką mniejszą i także na całą szerokość strony. W samym tekście zamieszczono dokumentację cytowanych dokumentów i daty wydania przytoczonych wypowiedzi Papieża i Kościoła.

Cennym uzupełnieniem publikacji jest *Nota o autorach* zamieszczona przy końcu. Zawiera ona nazwę i miejsce pracy w określonych instytucjach naukowych oraz wykazy głównych ich publikacji. Przy Alojzym Drożdżu podano, że jest „kierownikiem Katedry Teologii Moralnej na Wydziale Teologicznym KUL”, podczas gdy był on kierownikiem Katedry Teologii Moralnej w Instytucie Nauk o Rodzinie tej uczelni.

Druk bardzo staranny i czytelny. Oprawa sztywna, laminowana, bardzo estetyczna.

Oceniając w sumie *Encyklopedię nauczania społecznego Jana Pawła II* stwierdzić należy, że jest bardzo cenna i podręczna pomoc dla zainteresowanych tym nauczaniem. Jako taka winna znaleźć się w ręku duchowieństwa i katechetów, wszystkich działaczy społecznych i politycznych pragnących zapoznać się ze spuścizną myśli Jana Pawła II.

W druga z wymienionych pozycji, tj. *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego* powstała z inspiracji środowiska naukowego Instytutu Teologii Moralnej KUL. Koordynatorem jej ks. prof. J. Nagórny z KUL. Stanowi ona owoc badań i refleksji naukowej przedstawicieli różnych ośrodków teologicznomoralnych w Polsce. Jest wyrazem wdzięczności „Autorów wobec Wielkiego Papieża przełomu wieków i tysiącleci” (*Przedślowie*, s. 7).

Omawiana encyklopedia „stanowi rodzaj przewodnika po istotnych kwestiach papieskiej doktryny i wskazuje szlaki, na których człowiek «to co zwyczajne, może uczynić nadzwyczajnym; to, co codzienne, zmienia w ponadczasowe; to, co przyziemne, czyni świętym»” (bp Z. Zimowski, *Przedślowie*, s. 9 cytując *Homilię w czasie Mszy kanonizacyjnej bł. Urszuli Ledóchowskiej*, Watykan, 18 V 2003). W omawianej publikacji, według zamierzeń autorów, „chodzi o opracowanie pewnego rodzaju przewodnika po nauczaniu moralnym Ojca Świętego, który ma zachęcić do osobistej lektury papieskiego przesłania, a nie próbować w tym wyręczyć... To opracowanie nie pozwala niejako automatycznie odczytać w sposób integralny nauczania moralnego Jana Pawła II. Taka jest natura encyklopedii, że ujmuje wszystko aspektowo, że stara się w miarę możliwości ukazać jak najpełniej poszczególne tematy nauczania moralnego” (*Wprowadzenie*, s. 14).

Publikacja zawiera *Wykaz haseł i Autorów w układzie alfabetycznym*. Szkoda, że przy wykazie haseł nie podano zarazem ich autorów. Zamieszczono także tak konieczny *Wykaz skrótów* dokumentów Kościoła i pozycji bibliograficznych. Układ haseł alfabetyczny. Każde hasło obejmuje część wprowadzającą obejmującą objaśnienie pojęcia i historię jego występowania, esej właściwy i bibliografię. Część wprowadzająca i bibliografia drukowana jest czcionką mniejszą niż treść właściwa hasła. Bibliografia podaje na pierwszym miejscu dokumenty Jana Pawła II, na dalszym zaś literaturę przedmiotową, w zasadzie wyłącznie w języku pol-

skim i polskich autorów. Całość druku w dwóch kolumnach na stronicę. Na stronicę przy pierwszym haśle według alfabetu jednej kolumnie zamieszczono alfabetyczny spis haseł na odnośną literę. Przy końcu omawianej pozycji zamieszczono wyjątkowo cenną i dobrze zaklasyfikowaną do szczególnych kategorii *Bibliografię* obejmującą dokumenty i wypowiedzi Jana Pawła II jako papieża, *Książki zbierające nauczanie Jana Pawła II na dany temat*, *Publikacje Karola Wojtyły* i *Inne dokumenty Stolicy Apostolskiej*. Pominęto dokumenty Soboru Watykańskiego II.

W końcu mała uwaga na temat tytułu. W obecnej postaci można by odczytać go jakoby Jan Paweł II był autorem *Encyklopedii nauczania moralnego*. Dlatego byłoby lepiej pozostać przy analogicznym sformułowaniu *Encyklopedii nauczania społecznego* i zamieścić w następującym brzmieniu: *Encyklopedia nauczania moralnego Jana Pawła II*.

Dobór czcionki, druk, układ graficzny i redakcyjny są poprawne. Oprawa twarda, laminowana, estetyczna.

Omawiana pozycja stanowi bardzo cenny dorobek polskiej teologii moralnej, w tym głównie autorów z Instytutu Teologii Moralnej KUL. Należy się im za to wdzięczność, dostarczyli bowiem bardzo przydatną pomoc dla poznania nauczania moralnego Jana Pawła II, tak koniecznego w pracy pastoralnej duchowieństwa i dla wszystkich zainteresowanych sprawą formacji moralnej społeczeństwa w duchu wierności temuż nauczaniu.

Iwona Pietrkiewicz [Recenzja]: *Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai. Katalogas*, sudarė Nojus Feigelmanas, Irena Daugirdaitė, Petras Račius, Vilnius 2003, s. 584.

Badacze zainteresowani pracami rejestracyjnymi dotyczącymi starych druków pochodzących z różnych zbiorów historycznych związanych z Polską doczekali się w ostatnim czasie ważnego wydawnictwa litewskiego, a mianowicie publikacji katalogu paleotypów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego. Paleotypów rozumianych jako postinkunabuły, tzn. druki formalnie bardzo blisko jeszcze związane z książką rękopiśmienną, nie w pełni ukształtowane, a dalej jako druki pochodzące z pierwszej połowy XVI w.

Takie definiowanie postinkunabułów jest charakterystyczne dla badaczy historii książki w krajach gdzie sztuka typograficzna rozwinęła się w końcu XV, albo w pierwszej połowie XVI wieku-Skandynawii, wschodniej i południowej Europie¹. Kontekst chronologiczny postinkunabułów jest inaczej definiowany w różnych krajach, dotyczy bowiem zawsze produkcji na danym terenie. Przenoszenie

¹ W latach 80. i 90. ukazały się np.: *Učetnyj spisok sobranija paleotipow*, red. N. W. Kotrelew, Moskwa 1986; *Katalog paleotipow iz fondow Lwowskoj naučnoj biblioteki im. W. Stefanyka AN USSR*, zest. P. S. Charbadot, R.M. Baginskij, Kijów 1986; *Katalog paleotipow iz fondow Centralnoj naučnoj biblioteki im. W.I. Wendaskogo NAN Ukrainy*, zest. M. A. Szamraj, Kijów 1995; J. P. V a r t a n o v, *Evrejskie paleotipy Rossijskoj nacional'noj biblioteki. Naučnoe opisanie*, Sankt-Petersburg,